

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระปิยมหาราชของไทย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี เป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ทรงพระราชสมภพเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2396 เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2411 ตลอดรัชสมัยของพระองค์ได้ทรงปรับปรุงบ้านเมืองให้มีความเจริญพัฒนาขึ้นในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะทางด้านกฎหมายและการปกครอง พระองค์มีพระบรมราชธิบายเรื่องประชาธิปไตย ซึ่งขออัญเชิญมา ดังความต่อไปนี้

“พระบรมราชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินกรุงสยามนี้ ไม่ได้มีปรากฏในกฎหมายอันใดอันหนึ่ง ด้วยเหตุถือว่าเป็นที่ล้นพ้น ไม่มีข้อใดสิ่งอันใดหรือผู้ใดจะเป็นผู้บังคับขัดขวางได้ แต่เมื่อว่าตามความเป็นจริงแล้วพระเจ้าแผ่นดินจะทรงประพฤติการอันใด ก็ต้องเป็นไปตามทางที่สมควรและที่เป็นยุติธรรม เพราะเหตุฉะนั้น ข้าพเจ้าไม่มีความรังเกียจอันใดซึ่งจะมีกฎหมายกำหนดพระบรมเดชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดิน เช่นประเทศทั้งปวงมีกำหนดต่าง ๆ กันนั้น เมื่อจะทำกฎหมายสำหรับแผ่นดินให้เป็นหลักฐานทั่วถึงก็ควรจะต้องว่าด้วยพระบรมเดชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดินให้เป็นหลักฐานไว้ แต่การที่ควรจะทำนองใดอย่างไรนั้น ข้าพเจ้าต้องขอชี้แจงความเห็นอันมิใช่ความเห็นที่เข้ากับตัวไว้โดยย่อว่า พระเจ้าแผ่นดินต่างประเทศหมายเอาประเทศยุโรป ซึ่งปกครองบ้านเมืองมีกำหนดพระราชนุภาพต่าง ๆ กัน ด้วยอาศัยเหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นในบ้านเมือง โดยความไม่พอใจของราษฎร จึงได้มีข้อบังคับสกัดกันเป็นชั้น ๆ ตามลำดับ

เหตุการณ์ซึ่งมีขึ้นในบ้านเมืองนั้น ๆ เหตุการณ์ทั้งปวงยังไม่มีไม่เป็นที่ทั่วถึงกัน เพราะฉะนั้นแบบอย่างจึงยังไม่ลงเป็นแบบเดียวกันทั่วไปได้ทุกประเทศ ส่วนที่กรุงสยามนี้ยังไม่มีเหตุการณ์อันใด ซึ่งเป็นการจำเป็นแล้วจึงเป็นขึ้นเหมือนประเทศอื่น ๆ ประเทศอื่น ๆ นั้น ราษฎรเป็นผู้ขอให้ทำ เจ้าแผ่นดินจำใจทำ ในเมืองเรานี้เป็นแต่เจ้าแผ่นดินคิดเห็นว่าควรจะทำ เพราะจะเป็นความเจริญแก่บ้านเมือง และเป็นความสุขแก่ราษฎรทั่วไปจึงได้คิดทำ เป็นการผิดตรงกันข้ามและการที่จะปกครองบ้านเมืองเช่นประเทศสยามนั้น ตามอำนาจอย่างเช่นเจ้าแผ่นดินประเทศอื่น ๆ คือ ประเทศยุโรป ก็จะไม่สามารถปกครองบ้านเมืองได้ และจะไม่เป็นที่ชอบใจของราษฎรทั่วหน้าไปด้วย เหมือนอย่างถ้าจะมีปาลิเมนต์ จะไม่มีผู้ใดสามารถเป็นเมมเบอร์ได้สักกี่คน และโดยว่าจะมีเมมเบอร์เหล่านั้นเจรจาการได้ ก็ไม่เข้าใจในราชการทั้งปวงทั่วถึง เพราะไม่มีความรู้และการฝึกหัดอันใดแต่เดิมมาเลย ก็คงจะทำให้การทั้งปวงไม่มีอันใดสำเร็จไปได้ และจะซ้ำเป็นที่หวาดหวั่นของราษฎรซึ่งไม่เข้าใจเรื่องราวอันใด เพราะไม่ได้นึกไม่ได้ต้องการเกิดขึ้นในใจเลย”

พระบรมราชาธิบายนี้แสดงให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ทรงรังเกียจที่จะตรากฎหมายกำหนดพระราชอำนาจของพระเจ้าแผ่นดินเหมือนเช่นประเทศทางยุโรป ได้ตรากฎหมายขึ้นแต่สำหรับกรุงสยามนั้น การตรากฎหมายกำหนดพระราชอำนาจของพระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินทรงคิดเห็นว่าควรทำเพราะจะนำความเจริญมาสู่บ้านเมืองและนำความสุขให้แก่ราษฎรได้อย่างทั่วถึง แต่ติดขัดอยู่ที่ว่าราษฎรยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายและการปกครอง จึงทรงพยายามทำให้ราษฎรเกิดความเข้าใจในด้านกฎหมายและการปกครอง โดยทรงเปลี่ยนแปลงการบริหารราชการแผ่นดิน กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. ทรงเปลี่ยนแปลงการปกครองจากแบบเก่ามาเป็นแบบสมัยใหม่ โดยเปลี่ยนการปกครองจากจตุสดมภ์ คือ เวียง วัง คลัง นา มาเป็นแบบระบบกระทรวง เป็นการกระจายอำนาจการปกครองของพระมหากษัตริย์ไปให้เสนาบดี อธิบดี เจ้ากรมต่าง ๆ ตามลำดับ ทรงแบ่งการปกครองประเทศออกเป็นมณฑล 14 มณฑล โดยกระจายอำนาจให้แก่สมุหเทศาภิบาล ข้าหลวงจังหวัด นายอำเภอ เป็นต้น

2. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งสภาเสนาบดีและสภาองคมนตรี ทรงร่วมประชุมปรึกษาราชการแผ่นดินที่สำคัญ ๆ หลายประการ ทรงรับฟังความคิดเห็นของเสนาบดีและองคมนตรี

3. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ออกกฎหมายให้มีการเลิกทาส ให้คนไทยทุกคนมีสิทธิเสมอภาคกัน

4. ทรงริเริ่มและปรับปรุงงานทางด้านการศึกษา ทรงมีพระราชประสงค์จะให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาเสมอภาคกัน ดังพระราชดำรัสที่กล่าวไว้ว่า “เจ้านายราชตระกูลตั้งแต่ลูกฉันลงไป ตลอดจนราษฎรที่ต่ำสุดจะให้ได้รับการเล่าเรียนได้เสมอกันไม่ว่าเจ้า ว่าขุนนาง ว่าไพร่”

5. ทรงให้สิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนา ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการที่จะเลือกนับถือศาสนาใด ๆ ก็ได้ตามใจชอบ และทรงสนับสนุนงานทางด้านศาสนา เช่น พระราชทานที่ดินให้สร้างมัสยิดอิสลาม และสร้างโบสถ์ในศาสนาคริสต์เถียน

6. ทรงบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชน โดยการเสด็จประพาสต้นไปยังสถานที่ต่าง ๆ อย่างไม่เป็นทางการ เพื่อดูแลทุกข์สุขของราษฎร ทรงปลอมพระองค์ไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยไม่ให้ราษฎรได้รู้ ทรงสนพระราชหฤทัยในความเป็นอยู่ของราษฎรอย่างแท้จริง

พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงมีต่อพสกนิกรชาวไทยมีมากมายที่สุดที่จะพรรณนา ตลอดระยะเวลายาวนาน 42 ปี 22 วัน ที่พระองค์ทรงครองราชย์ นับเป็นสมัยที่บ้านเมืองมีความรุ่งเรืองพัฒนาสู่ความเจริญเป็นที่ยอมรับของนานาชาติ สามารถรอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นของชาตินักร้องอำนาจตะวันตกด้วยพระปรีชาสามารถของพระองค์โดยแท้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2453

และในวันที่ 23 ตุลาคม ของทุกปี ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประชาชนชาวไทยควรน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่าน เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทิตาคุณต่อพระองค์ที่ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจมากมายหลายด้าน นำมาซึ่งความเจริญวัฒนาถาวรของบ้านเมือง ความร่มเย็นและประโยชน์สุขแก่อาณาประชาราษฎรอย่างทั่วถึง เป็นที่รักยิ่งของปวงชน ทรงได้รับการถวายพระสมัญญาว่า “สมเด็จพระปิยมหาราช”